

TÜRKİYE BİBLİYOGRAFYASI'nın DURUMU HAKKINDA

Filiz BAŞBUĞOĞLU

Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü
Bibliyografya Enstitüsü Müdürü

Türkiye Bibliyografyası'nın yayımlanmasındaki gecikmelerin, ilgili herkesi olduğu gibi, haklı olarak, sayın T. Acaroğlu'nu da rahatsız ettiğini, kendisinin İstanbul'da verdiği bir konferansın Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteninde yayınlanan metninden anlıyoruz¹. Anlayamadığımız ve üzüldüğümüz husus, konu ile ilgili olan herkesin ortak derdininin vesile edilerek, konuşmanın bazı yerlerinde, kişileri hedef alan haksız ithamlarda bulunulmasıdır.

Sayın Acaroğlu'nun konuşmasında kişileri hedef tutan yermeler üzerinde durmak istemiyoruz. Herhangi bir alandaki aksamaları kişilerin yetersizliğine bağlamak kolay ve ucuz bir yoldur. Ancak, konuşmacının yaptığı gibi, kendi dönemi dışındaki yöneticilerin hepsini «bibliyografya ve dokümantasyon meseleleri üzerinde duracak, bunları kavrayacak, çözümleyecek bilgi ve yetenek»den yoksun görmek, iddia sahibinin ilmi bir tenkidden çok şahsi hislerin tesirinde kaldığı ka-

naatini vermektedir. Ayrıca sayın Acaroğlu bir yerde — başka bir kimsenin sözlerini naklederek — kendisinin bir zamanlar tek başına yaptığı işlerin bu gün on kişi tarafından yetiştirilemediğinden, hepsi iltimaslı kadın ve kızlardan meydana gelen bugünkü kadronun iş görmediğinden bahsediyor. Biz sayın Acaroğlu'nun bu sözleri nakletmekle Millî Kütüphaneye iltimaslı kimselerin alındığı gibi gerçekte hiç bir ilgisi olmayan bir iddiada bulunmaktan çok, kendisinin değerini takdir eden bu sözlere konuşmasında yer vermek istemiş olduğunu sanıyoruz. Bu konuda ise söyleyecek bir şeyimiz olmayacağı tabiidir.

Konferansın bu kısımları ile başkaca ilgilenmek istemiyoruz. Fakat Türkiye Bibliyografyası'nın yayımlanmasındaki gecikmelerin sebeplerini bu vesile ile incelemekte ve açıklığa kavuşturmakta fayda görüyoruz. Türkiye'de yayımlanan kitaplar Derleme Kitapları Katalog Bölümü, süreli yayınlar ise Süreli Yayınlar Bölümü tarafından ve daha sonra her ikisi de Konu Katalogu tarafından işleme tabi tutularak fişleri hazırlanmakta ve bu fişler

(1) Acaroğlu, M. Türker : Türkiye Bibliyografyası bugün ne durumda? Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 19 (2), 1970, 83 - 95

Bibliyografya Enstitüsüne gönderilmektedir. Enstitüye gelen fişler Enstitünün Türkiye Bibliyografyası kısmında çalışan üç arkadaşımız tarafından matbaaya gönderilecek hale getirilirler. Yani, eserin Bibliyografyaya girecek kelimesi tespit edilir. Resmî yayımlar, tercüme ve tez işaretleri, derleme ve genel sistematik numaraları verilir. Bundan sonra eserler gerekli tasniflere tabi tutulur, indeksler yazılır ve istatistikler hazırlanır. Diğer bazı işlemler de uygulandıktan sonra bibliyografya matbaaya gönderilecek hale gelmiş olur.

Bu arada şunu da belirtelim ki Türkiye Bibliyografyası'nın herhangi bir sayısına girecek eserlerin Derleme Müdürlüğü tarafından toplanması ve Millî Kütüphane'ye gönderilmesi ile işleme tabi tutulan eserlerin fişlerinin Bibliyografya Enstitüsüne intikali yaklaşık olarak iki veya üç aylık bir zaman süresini içine almaktadır. Fişlerin Bibliyografya Enstitüsünde işleme tabi tutularak matbaaya gönderilecek hale gelmesi için ise genellikle 15-20 gün yetmektedir.

Görüldüğü gibi Türkiye Bibliyografyası ortalama üç aylık bir zaman süresi sonunda baskıya verilecek duruma getirilmektedir. Derleme Müdürlüğünün eserleri toplama ve Millî Kütüphane'nin kalifiye eleman sayısını arttırması suretiyle işleme süresini kısaltabilmesi halinde bu üç ay süre bir miktar daha azal-

tilabilir. Ancak, Bibliyografyanın yayımlanmasındaki asıl gecikme, aşağıda teferruatı ile belirttiğimiz gibi, baskı sırasında olmaktadır.

Türkiye Bibliyografyası'nın basımını devamlı şekilde yapan basımevi İstanbul'daki Millî Eğitim Basımevidir. Baskıların bu basımevinde çok fazla gecikmesi yüzünden, yapılan bir anlaşma ile Bibliyografya bir ara Ankara Üniversitesi Basımevine verilmiştir. Ancak, bir süre sonra bu basımevi kendi yayınlarının fazlalığı gerekçesi ile Bibliyografyamızı basmaktan vazgeçmiş, altı ay beklettikten sonra 1968 yılı indeksiyle, 1969 yılı IV. Fasikülünü iade etmiştir.

Bibliyografya baskısının basımındaki gecikmelerini göstermek üzere bir kaç misal daha verelim : Türkiye Bibliyografyası'nın 1968 yılı III. fasikülü 27.12.1968 tarihinde, yani yaklaşık olarak üç aylık bir zaman süresinde hazırlanarak basılmak üzere İstanbul Millî Eğitim Basımevine gönderilmiştir. Baskının gecikmesi üzerine Basımevine yazılan üç yazıdan sonra 28.7.1969 tarihinde, yani, tam 7 ay sonra alınan bir cevapta «baskı işlerine ara verilmeden yapılabilecek şekilde iş durumunun plânlanmış» olduğu belirtilmiştir. 20.10.1970 tarihli bir yazıda baskı işleminin 1.5.1970 tarihinde tamamlanacağı belirtilmiş, ilk prova ise 10.1.1970 tarihinde, yani, bir yılı aşan bir zaman süresi sonunda Bibliyografya Enstitüsüne

gelmiştir. Basımevinin gönderdiği provalar en geç iki gün içinde iade edildiği halde 1968 yılı III. fasikülünün baskı işi 4.7.1970 tarihinde, yani, basımevine gönderilmesinden bir yıl beş ay sonra tamamlanabilmiştir.

1968 yılı IV. fasikülü 18.3.1969 tarihinde basımevine gönderilmiş, döküm işi 13.2.1970 tarihinde, yani yaklaşık olarak bir yılda tamamlanmış ancak, 16.6.1970 tarihinde baskıya verildiği halde fasikül henüz elimize geçmemiştir.

1969 yılı I. fasikülü Millî Eğitim Basımevine gönderildikten sonra, baskısının gecikeceği anlaşıldığı için geri alınmış, Ankara Üniversitesi Basımevi ile anlaşma yapılarak buraya verilmiştir. Bibliyografyanın bu basımevindeki baskısı 23.7.1970 tarihinde tamamlanmıştır. Aynı basımevi 20.8.1969 tarihinde verilen 1969 yılı II. fasikülünün baskısını 16.3.1970 tarihinde, yani sekiz ayda tamamlamıştır.

1969 yılı III. ve IV. fasikülleri de Ankara Üniversitesi Basımevine verilmiş, ancak Basımevi bundan sonraki fasikülleri basamayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine 1970 yılı I. fasikülü tekrar İstanbul'a, Millî Eğitim Basımevine gönderilmiştir.

Görüldüğü gibi Türkiye Bibliyografyası'nın yayımındaki gecikmeler hemen hemen tamamen baskı zorluklarından ileri gelmektedir.

Millî Kütüphane ve Bibliyografya Enstitüsü bu gecikmeleri asgariye indirmek için imkânları çerçevesinde gayret göstermektedir. Ancak Basımevinin de Millî Eğitim Bakanlığının çıkarması gerekli ders kitapları ve seri yayınlar ile bağlı olduğu bir gerçektir.

Bu imkânsızlıkların yeni yapılacak kütüphane binasındaki matbaa tesisleriyle giderilmesi için çalışırken mevcut şartlar altında gecikmeleri asgariye indirme gayretlerine de devam edilmektedir. Son olarak Başbakanlık Basımevi ile temasa geçilmiş, bir anlaşmaya varılmış, öncekiler ve 1970 yılı II. fasikülü bu basımevine verilmiştir.

Derleme işlerinde, Bibliyografyanın yayınlanmasındakiler kadar olmasa bile gecikmeler olduğu gerçektir. Ankara bölgesi derleme işlerini yüklenmiş olan Millî Kütüphane gecikmelere meydan vermemek için basılan eserleri göndermeyen matbaaları savcılıklar kanalı ile takip etmekte, dar kadrosuna rağmen üç memurunu devamlı olarak derleme işlerinin takibi ile görevlendirmektedir. İstanbul Derleme Müdürü olarak sayın Acaroğlu bu alandaki güçlükleri en az bizim kadar bilmektedir. Çünkü İstanbul Derleme Müdürlüğünden eserler normal olarak bir ay gecikme ile Ankara'ya gelmekte, ayrıca Ankara'dan 15-20 gün içinde derlenen kitap ve süreli yayınlar Derleme Müdürlüğünden numara alma iş-

lemlerinin ağır yürütmesi sebebiyle bir miktar daha gecikmektedir.

Türkiye Bibliyografyası'nda hiç bir zaman eksik ve yanlış olamayacağı iddia edemeyiz. Ancak sayın Acaroğlu'nun bu konudaki iddiasını kuvvetlendirmek için verdiği misaller incelendiğinde bunların çoğunun kendisinin bir yanlış değerlendirmesi sonucu olduğu görülecektir. Bir kaç örnek de biz verelim :

Derleme Müdürlüğünce ve Bibliyografya Enstitüsünce hazırlanan istatistiklerin farklı oluşu Enstitünün hatasına bağlanmak istenmektedir. Gerçekten de böyle bir fark vardır, fakat bu fark Milli Kütüphanesinin seri eserleri ayırarak farklı işleme tabi tutmasından ve zaman zaman Derleme Müdürlüğünün kitap ve süreli yayınları karıştırmasından ileri gelmektedir.

Sayın Acaroğlu'nun biyografyaların meslek ve konulara göre dağıtılmasını neden yerdığını anlamak güçtür. Çünkü uyguladığımız dağıtımda bütün biyografyalar «920 Biyografya» başlığı altında ayrıca bir arada gösterilmektedir. İkinci bir tasnifin yapılabilmiş olması, kanaatimizce takdirle karşılanmalıdır.

İlmî değeri olmayan rüya tabirlerinin «130 Psikolojinin Alanları» başlığı altında toplanmasına imkân yoktur. «398.3» de rüyaların izah ve tasvirini kapsayan bir bölüm mevcuttur.

Dewey Onlu Tasnifi eğitim psikolojisini gerek elimizdeki çevirisinde, gerekse İngilizce basımlarında «370.15» de gösteriyor. Uyguladığımız tasnif sisteminde yeri açıkça belirtilmiş konuların farklı numaralar altında gösterilmesi karışıklıklara sebep olacaktır.

Fuarlar Dewey'nin Türkçe çevirisinde «606 Cemiyetler, panayırlar, sergiler» başlığı ile Tatbiki İlimler içinde gösterilmiş ise de, konunun ticari yönünün ağır basması sebebiyle «380 Ticaret» konu başlığı altında toplanması ve «600» e atıf yapılması sonradan daha uygun görülmüştür.

Bu arada sayın Acaroğlu'nun sayın Dr. Müjgân Cunbur'un doktora tezi konusunda da yanıldığını belirtmeden geçemeyeceğim. Adı geçen doktora tezi «Gülşehri ve Mantık ut Tayr'ı»dır ve Yunus Emre ile ilgili değildir.

Sayın T. Acaroğlu'nun konferansında üzerinde durduğu bir konu da ayrı basımlar meselesidir. Ayrı basımlar 1954 yılından beri T. Bibliyografyası'na alınmamaktadır. Çünkü 1952 yılında yayınlanmaya başlayan Türkiye Makaleler Bibliyografyası yurdumuzda yayınlanan ilmî değeri haiz süreli yayınlardaki makaleleri toplamaktadır. Yani, ayrı basımı yapılan makaleler yayınladıkları süreli yayın içinde taranıp adı geçen Bibliyografyaya alın-

maktadır. Aynı yazının Türkiye Bibliyografyası'nda da yayınlanması gereksiz yere künye sayısını artıracığı için bu yol seçilmiştir. Ancak, yabancı ülkelerde yayınlanıp yurdumuzda yalnız ayrı basımı yayınlanmış olan makaleler gibi özel haller bu uygulamanın dışında bırakılmaktadır.

Sayın Acaroğlu'nun konuşmasında çok önemle üzerinde durduğu diğer bir hususun da Millî Kütüphane ile Bibliyografya Enstitüsünün birbirlerinden ayrılması ve Türkiye Bibliyografyası'nın «ileride de aynı ellere» bırakılmamasıdır. Sayın konuşmacı enstitünün ileride hangi ellere bırakılması gerektiğini her ne kadar açıkça belirtmiyorsa da bu konuda bazı düşündükleri olabilir. Kendisi, konuşmasında da teferruatlı olarak belirttiği gibi, Enstitünün kuruluşunda «tercüman ve yardımcı» olarak çalışmıştır. O zamanlar Enstitünün Millî Kütüphane bünyesinde kurulmasını gerektiren sebepleri bilmesi gerekir. Bu gün için Türkiye Bibliyografyası'nın yayımlanmasındaki başlıca problem gecikmeler olduğuna göre fişlerin süratle intikali, herhangi bir konudaki tereddüt ve anlaşmazlıkların çözümü hususlarında büyük faydaları görülen işbirliğinden yakınmayı yerinde bulmuyoruz. Ayrıca, enstitünün özerkliğe kavuşmasının esasen yetersiz olan malî imkânlar yönünden menfi tesirlerde bulunacağı muhakkaktır.

Millî Kütüphaneye Bibliyografya Enstitüsü için verilen paraların heder olduğu iddiası ise, sayın Acaroğlu'nun da bileceği gibi, bütçe tekniği bakımından tutarsızdır. Devlet Genel Bütçesinden enstitü harcamaları için ayrılan ödeneklerin tamamı önceden düşünülüp kararlaştırılan alanlarda kullanılmaktadır.

Sayın konuşmacının sadece manevi yardımını gerekli gördüğü Millî Kütüphanenin maddî yardımları ile ayrı bir kuruluşun zarurî kılacağı ek masraflar nazara alınırca ısrarla arzu edilen özerkliği ve bibliyografyanın «başka ellere» bırakılmasını gerektiren özel sebeplerin bulunması gerekmektedir.

Son olarak resmî adının Millî Kütüphane olmasına rağmen kuruluşun Ulusal Kitaplık adı ile anılmasını, karışıklıklara sebep olabileceği düşüncesi ile doğru bulduğumuzu belirtmek isteriz.

Türkiye Bibliyografyası'nın yayımlanmasında Millî Kütüphane ve Bibliyografya Enstitüsünün karşılaştığı güçlükleri ve imkânsızlıkları belirttikten sonra, bibliyografyanın daha sık olarak yayımlanması konusuna temas edelim. Sayın Acaroğlu millî gelir, fert başına gelir ve toplam harcamalardan millî eğitime ayrılan miktarların en yüksek olduğu Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, Danimarka, Hollanda, İsviçre gibi ülkeleri örnek göstererek bibliyografyanın üç aylık değil aylık, onbeş günlük ve hattâ haftalık ve günlük

yayınlanmasını arzulamaktadır. Ortalama 150 sayfalık bir bibliyografyanın baskı süresini bir yıldan az bir zamana indirme çabaları içinde olduğumuz sürece böyle bir arzu hayal olmaktan öteye gidemez. Elbetteki derleme ve baskı gecikmelerini hallettiğimiz andan itibaren Türkiye Bibliyografyası'nın aylık olarak çıkarılması imkânları araştırılacak ve mümkün görüldüğü takdirde uygulanacaktır. Ama o za-

man da belki de Derleme Müdürlüğünün bugünkünden fazla gayret göstererek gecikmelere sebep olmaması gerekecektir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi üç aylık bibliyografyamızın gecikmeden yayınlanması ilk hedefimizdir. Şimdilik bütün gayret ve imkânlarımız bu amaca yönelmiştir. Bu kademeyi atlayıp gayretlerimizi diğer amaçların gerçekleşmesine yönelttiğimiz zaman gönlümüz rahat edecektir.

Not : **Bülten**'in baskısı sırasında Bibliyografya Enstitüsü eski müdürlerinden ve Enstitü'nün kuruluşuna emeği geçenlerden sayın **Behire Balkan**'dan aldığımız aydınlatıcı bilgiye göre, **Türkiye Bibliyografyası**'nın yalnız 1953/1 ve 1953/2'nci fasikülleri bizzat sayın **Türker Acaroğlu** tarafından çıkarılmış, 1953/3 ve 1953/4'üncü fasikülleri yanında çalışanlar tarafından, kendisinin koyduğu usullere göre yayınlanmıştır. 1954 yılı fasikülleri ise, Milli Kütüphane'de kurulan bir ekip tarafından hazırlanmıştır. Bibliyografya Enstitüsü işi ancak 1956 yılının son aylarında devralmış ve **Türkiye Bibliyografyası**'m 1955 yılından itibaren hazırlamaya ve yayınlamaya başlamıştır. — F.B.